

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԳԼԽԱՎՈՐ ԵՐ ԱՅԼՆ

ԲԱԺՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ամեն տեղի համար ուր այս լրագրի մուտքը արգելուած է...

Համակ և ծրար պէտք է զրկել հետեւեալ հասցեով. M. PORTOUKALIAN, Rédacteur du journal Arménia. MARSEILLE (France).

ԺԲ ՏԱՐԻ ԹԻԻ 4

1896 ՕԳՈՍՏՈՍ 12

1896 ՅՈՒԼԻՍ 31 (Հ.Յ.)

ԳՐԱԴԱՐԱՆ

Կը հրատարակուի իշ. և ՇԲԺ. օրեր

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Երբ որ Երկրի համարի, համառօտեցող և կամ...

Les annonces, en français et en arménien, sont reçues aux bureaux de la Rédaction (Allées de Meilhan, 44.)

ԲԱՅՈՒԱԾ Է ԲԱԺՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ «ԱՐՄԵՆԻԱ» ԺԲ ԵՐ ԶԱՆԻՆ (1896 ՕԳՈՍՏՈՍ — 97 ՄԱՅԻՍ)

12րդ շրջանը կը սկսի 1896 օգոստոս ամսի 1էն և կը տևէ մինչև 1897ի մայիս ամսի 31ը:

Ամեն տեղի համար ուր այս լրագրի ազատութեն մտնելն արգելուած չէ...

Իսկ անոնք որ բաժնորդ չեն գրուիր ամբողջ շրջանին համար, ամսական 2 1/2 ֆրանք հաշուելով կը բնական բաժնորդագրուիլ քանի ամսի համար որ ուզեն:

Թէ՛ օգոստոս ամսէն, թէ՛ սեպտեմբերէն և թէ՛ նոյեմբերէն սկսելով բաժնորդ եղողները հաւասարապէս կը պարտաւորին 20 ֆրանք վճարել մինչև 1897 մայիսի վերջը բաժնորդագրուելու համար:

«Արմենիայի Օժանդակներ»ին, իրենց ստացած թերթէ գատ՝ որի բաժնորդագրին 20 ֆրանք է, ուրիշներին համար քանի թերթ որ ուզեն, իրենց Օժանդակներին լրագրի ծրարին մէջ գրուելով և առանց ուրիշ հասցէ մը վրան գրուելու կը զրկուի, ամբողջ շրջանին համար 10 ֆրանք և կամ ամսական մէկ ֆրանք բաժնորդագրին հաշուելով:

«Արմենիայի Օժանդակներ» կանոնագիրը կը զրկուի ցանկացողներին:

ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ԿՈՒՅՆՈՒԹԻՒՆ

Գաղափարակիցներն: — Կատարած, Ո՛վ և կատարածներն հեղինակը: — Ամեն, իզմիշեալ պատրիարքի հրամարք: — Տրիկի Պարոյզ և Օրիսթ Եղիա ի Լոնտոն: — Աֆղանստանի էմիրի հրամարք հայ գաղափարակիցներին: — Նախարարութիւն: — Թիւրքական լուրեր: — Կրեմլ: — Մակեդոնիա: — Երտաւանման լուրեր: — Մանուգրամներ:

ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ԿՈՒՅՆՈՒԹԻՒՆ

Բ

Մենք, Արմենիայի ուղղութեամբ գործողներն, մինչև այսօր կրտարաւ կան մի գիրք ունեցեր ենք Արմենիային օգնելու մէջ: Եղափոխական գործը առաջ տանելը, նորա միջոցներ ի գործադրութիւնը, ինչպէս են թերթի հրատարակութիւնը, առաքելութիւնը, թղթակցութիւնը, կապեր հաստատել և այլն, և այլն, այդ ամենի համար հնարներ գտնելը մենք սպասել ենք մի միայն մի անձի որպէս թէ գործը այդ անձի միայն վերաբերեալ լինէր և ոչ թէ մեզ ամենին:

Քանի որ գործը ընդհանուրին է, այդ ընդհանրական գործի մէջ մենք ալ մեր բնական պէտք է վերցունենք իբր աշխատակից:

Եթէ Արմենիան բազմակողմանի լուրերի մասին աղքատ մնայ, եթէ մշակուած յօդուածներ յաճախ չերեւին, միթէ՛ մէկ մարդ պարտաւոր է մտածել և մտահոգ լինել այդ մասին: Չէ՛ որ այդ թերթը բոլոր գաղափարակիցներին բերանն է համակարծիքներ պատրաստելու և զանազան կողմի հայերի վիճակը մեզ ծանօթացունելու համար:

Եթէ այս կուսակցութեան ղեկավարը, ամենէն յառաջացած և փորձառու մարդը՝ միջոց և ժամանակ չունենայ այս ու այն կողմ՝ ցրուած հայ շրջաններին մէջ անձամբ գտնուելու, կենդանի խօսքով զանոնք հրահրելու և ստիպուած է խմբագրատան մէջ երկրորդական աշխատութիւններով ծանրաբեռնուելու: Եթէ նա միջոցներ չունի առաքելներ ունենալու այս ու այն գաղութներին մէջ, առոր մեղքը միթէ՛ մէկ անհատի վրայ է: Այդ անհատը գրամական լայն միջոցներ կը պահանջեն. ո՛վ պիտի լինի հայթայթող մէկ մարդ:

Այդ կը լինէր այնպիսի մի յեղափոխական շարժման մէջ, երբ խնդիրը իշխանական մի թիկնածու, թագաւորանցունող մի ժառանգ իր տէրութեան, կալուածներին մէջ հաստատուելու վրայ լինէր, որ ասան թիկնածուն ինք պիտի հայթայթէր միջոցներ և վարձէր մինչև իսկ կամաւորներ կամ գոնէ անոնց թողուր լո՛վ կրտարապէս հետեւելու գործը, որոնք ապագայ իշխանութեան հպատակներն կամ ռաւիկներն կը լինէին և որոնցմէ միայն հաւատարմութիւն պէտք էր սպասել:

Այդ հանգամանքն ունիւ Արշալուսեանց, Բագրատունեանց և Ռուրիկեանց ձեռք բերած անկախութիւնները, իսկ այժմ՝ ո՛վ է իշխանական ուրիշ կը սպասենք:

Եթէ ժամանակի շարժումը ժողովրդական է և անկախութիւնը ձեռք պիտի բերուի հայ ժողովրդի ամեն մի անհատի օգտին և ոչ թէ մի մասնաւոր հայ իշխանական ցեղի համար, եթէ այլ եւս մեր մէջ ռաւիկ բառը չունի նշանակութիւն և ամենքս ալ քաղաքացիական իրաւունքներ կը ձգտինք, մեր քուէով երկրին օրէնսդրական և վարչական գործերին պիտի մասնակցինք ու մինչև իսկ տիրանանք, ալ ի՛նչպէս կրնանք խոյս տալ քաղաքացիական պարտաւորութիւններէ: Ո՛ր է մեր ժողովրդական ընդհանուր տուրքը, ո՛ր են մեր քաղաքացիական ժողովներ որոնց մէջ մեր քննուած անարկայ անենք յեղափոխական գործը, նորա պէտքերը: Մենք որ կուզենք Արմենիան շատ տարածուող և օգտաւատ մի թերթ լինի, ո՛ր են մեր մշտական գործներ որոնք ունենան մի նիւթ մշակեն մասնագիտօրէն թերթի ծովա հրատարակութեանը համար և ոչ թէ լոկ իրենց անուն և գրչի փորձեր ժողովրդին ծանօթացունելու համար երբեմն Արմենիայի մէջ երեւիլը մեծ աշխատութիւն համարին: Ո՛ր են նիւթապէս նպաստողները որոնք իրապէս թերթիցունելու ուզեն թերթի նիւթական բեռը և լոկ բաժնորդագրին մը զրկելը մեծ բարեբարութիւն մը չհամարին:

* *

Կարելի է որ մեզնէ ոմանք ալ սկսել են զգալ այդ պահանջներ և մեզ գաղափարակիցներին վրայ ծանրացող պարտքերը, բայց գուցէ կը սպասեն

որ մի ուրիշը լինի նախաձեռնող:

Դա ժամանակի թանգ կորուստ է: Կան շատ բաներ որ ամենքս ալ կարող ենք անել, շատ հանճարի պէտք չկայ, բաւական է անկեղծ պարտաճանաչութիւն:

Այժմ՝ ուր որ խմբուած կան Արմենիայի հետեւողներ, գծուար չէ ատոնց համար տեղական կազմակերպութիւններ ստեղծել, անել, իրագործել այն բաներ որոնց մասին գոնէ բաւական գաղափար կազմել ենք: Մէկ քանիսը կարելի է թուել:

Արմենիայի գաղափարներէ մին, յեղափոխութեան գրամը ժողովրդական կամաւոր տուրքով ձեռք բերելը՝ կարելի է իրագործել կազմակերպութեան հրաւիրելով մօտիկ զանազան գաղափարակիցներ և զանոնք տեղին յարմար մի տուրքի ենթարկել և քանի որ գաղթականութիւններին մէջ յեղափոխական գործունէութիւնը մասնաւոր տուրքի գրութիւնը այնքան գաղափար մը չէ, կարելի է տուրքին մասնակցելու հրաւիրել շատերը: Այդպէս խումբեր կազմուելով և ցանցի պէս տարածուելով կրնայ մեծ գումար գոյանալ:

Անդամներ կարող են մէկէ աւելի խմբերի ալ վերաճուիլ իրենց տեղի և բազմութեան համեմատ. առող իւրաքանչիւր փոքր խմբի գաղափար, եթէ ունենայ, միւս խմբին կրնայ չհաղորդուիլ: Այդ խումբեր կրնան իրար կապուած լինել յայտնի կամ գաղտնի այնպիսի անդամներով որոնք աւելի փորձառու են և փառասիրական դրոշմներ գերէ:

Այդ տուրքով և պատահական նուէրներով կրնան կազմուիլ բազմաթիւ անտուկներ որոնց գումարներ կարելի է անմիջապէս և պարբերապէս գործածել ժամանակակից պէտքերի: Մի որոշուած մասը յատկացուել Արմենիային նպաստելու և գաղափարի տարածումը առող արագացուելու, մի մասը գործածել նոյն իսկ տեղին մէջ ինքնագաղափար միջոցներ, նոր խումբեր կազմելու, յեղափոխական օգտաւէտ հրատարակութիւններ տարածելու իր շրջանի մէջ: ամեն մին իր շրջանի մէջ հանրային նպաստաւոր կարծիքներ կազմելու, քանի որ, Արմենիայի տեսակէտով, արտաքին նպաստաւոր հանգամանքներն ալ, եթէ ոչ ներքին պատրաստու

Թեան չափ, բայց ինքնին անհրաժեշտ են :

Այդ անուակներ կարող են նպաստել և առաքելութեան գործին : Գաղափարակիցների մէջ ամենէն աւելի փորձառու, կարող, Արմէնիայի սկզբունքները հասկցած և միանգամայն անփառասէր անձերի նպաստել որ նուազապարհորդութիւններով թափանցեն ու քարոզեն այնպիսի խաւերի մէջ ուր թերթ չէ կարող մտնել կամ չկրնար հասկցուիլ, արագ հազորակցութեան միջոց ալ են շրջուն քարոզիչները :

Այդպիսի անուակներ կրնան և նուազատեղ մշտական թղթակցութեան գործին. թող որ արդէն երբ խմբեր կազմակերպուին, նոքա բարոյապէս կը պարտաւորուին իրենց շրջանի տեղեկութիւնները պարբերապէս հազորագրելու Արմէնիային :

Այդպիսի խմբեր տուրքի ընդհանրացման մի միջոց լինելէ զատ, հաւաքման, գաղափարների մշակութեան միջոց ալ կը լինին : Այդ խմբերական գործունէութեան մէջ անհատականութիւններ ենթարկուիլ կը ունենան ընդհանրութեան կամքին : Այդ խմբերի մէջ շատ բնաւորութիւններ կը գտնուին, կողորդութիւն և մաքուրները կը յայտնուին, ապագայ աւելի մեծ կազմակերպութեան մէջ ընդունուելու համար, փառասէրն ու շահախնդիրը փրփուրի նման մէկ կողմ թափուելով :

Իսկ այդ խմբեր իրենց զեկը չկորսնցունելու համար, երբ կեդրոնական մի մարմնի չեն ենթարկուած դեռ, իրենց աչք յառելու են Արմէնիային, նորա այս 11 տարուան մէջ յայտնած գաղափարներն ուսումնասիրելու և հետզհետէ Արմէնիայի մէջ լոյս տեսնող յօդուածներն ալ օրուան խնդիրներ լուծման մասին կարող են խմբերին ուղեցոյց գառնալ :

Գալով այնպիսի ծանրակշիռ խնդիրներ, ինչպէս են կամաւորներ զրկել կուսելու համար, ապստամբական շարժում սկսել, ուրիշ կուսակցութիւնների հետ բանակցել ձուլուելու համար, խնդիրներ որոնք մեծ կազմակերպութիւնների կեդրոնները կարող են վճռել, այդ խնդիրներ կըրնան մեր վերոյիշած խմբերի գործունէութեան ծրագրէն դուրս մնալ, քանի որ իրենց ձեռնհասութեան շատ վեր են և իթէ ջանան իսկ վճռել, իրենց տրամը կոյր մի բան կը լինի և անշուշտ վնասակար : Առանց այդ խնդիրների լուծմանը շտապելու, նոյն իսկ այդ լուծումը հասունցունելու համար նախապատրաստական շատ գործ կայ իրենց անելու, որոնցմէ մի քանիսը վերեւ թուեցինք :

* *

Ահա գաղափարակիցների գործունէութեան մի նախագիծ : Այդ տեսակ գործունէութիւն արդէն ըսկսած է տեղի ունենալ մեր մի մասի մէջ. նոյնը կրնայ ուրիշ տեղ եղողնել. ընդ ալ յարմարել : Գործելու այդ եղանակի մէջ խմբերի վրայ այնպիսի ծանր պարտականութիւններ չկան որ

անոնց ուժէն և խելքէն վեր լինին. բայց միւս կողմէ ամեն մի խումբ իր արածները, իր գործածած դրամի համար պատասխանատուութիւններ կունենայ. դա մի տեսակ ինքնավար վիճակ է, որի մէջ եղողները ընդհանուր ուղղութեան և գաղափարների մասին իրենց կեդրոնական աղբիւր ունին Արմէնիային :

Այդ փոքր խումբեր կառաջնորդեն ընդհանուր կազմակերպութեան : Կը մնայ ինձ տեսնել գործնական արձագանք այս մտքերի եթէ միայն դոքա համակրութիւն գտնեն գաղափարակիցներին մէջ :

Մ. Ա.

ԿՈՏՈՐԱԾ

Վան եւս կոտորուեցաւ. Վան՝ հայութեան յուսոյ, Վան՝ Հայաստանի լուսոյ ճառագայթ. դարձաւ աշխարհն աւերակ դարձաւ :

Մինակ թողնիք մեր ծնողքն աւորինին սուրբին տակ. մինակ՝ մեր ընկերներ մոռնաւդ խաւանին առջեւ. չի հասանք օգնութեան, չհամբուրեցինք վերքեր. մեռա՛ն կտրիճներ, առեւանգուեցա՛ն մեր քոյրեր. մնաց մոխրակոյտն աւերակ հայրենիաց, մնացինք մենք... « Բայց երկինք մեզ կը պահէ որ մաշուելով չքանանք » : անող՝ ք հոգի որ այս վրձիւ չտայիր մեզ :

Ինչո՞ւ, ի՞նչ պատճառաւ աշխարհի ստեղծումէն ի վեր աշխարհ այսպէս չի քանդուեցաւ. ինչո՞ւ ոչ մէկ ազգի չի սահմանուած և պատմութեան չարձանագրած այս օրեր հառնէին մեզ. ինչո՞ւ Հրեան այսպէս չհալածուեցաւ և քննուէն այս արիւն չհոսեց. ինչո՞ւ ոչ մէկ ժողովուրդ այս խուլ հոգեւորքով չհեծեց. ինչո՞ւ ոչ մէկ ազգի գըլխին աւարդ չի փաթթուեցաւ. ինչո՞ւ այս վիճակ... ինչո՞ւ այս օրեր... :

Հաղարէն աւելի էին այն զինեալ կտրիճներ որ դիւցազնաբար կուսեցան և այնչափ լեշակներու դիակներ փռեցին քաղաքին մէջ. անոնք պատրաստ էին մինչեւ արեան վերջին կաթիլը պաշտպանել մնացեալ անգէն ժողովրդին. ինչո՞ւ ուրեմն այդ անձ նուազներ ստիպուեցան միահամուռ դուրս ելնել քաղաքէն — Որովհետեւ իրենց հետ պայման դրուեցաւ որ եթէ դուրս ելնեն քաղաքէն, թողաւ նոթներ կը լռեն և կոտորածը կը դադրի. « Հեռացէ՛ք եթէ կը սիրէք ձեր երկիր. հեռացէ՛ք եթէ չէք ուզեր որ այս անմեղ ժողովուրդը ձեր պատճառով կոտորուի » :

Այս խոստումն ընող և այս դաւ լարողն անդդիական հիւպատոսն եղաւ Պէտք է ըսիլ այս, պէտք է արձանագրել, այո՛, պէտք է և կրկնել :

Հաղար քաղեր՝ զինուած ու անձ. նուէր, երկու չարեաց փոքրագոյնը համարեցին ընտրել, միահամուռ հեռանալ քաղաքէն և կատաղած շուններուն առջեւ անպաշտպան թողին անգէն ժողովրդին որ իր տեղ ջարդուեցաւ. իսկ իրենք այդ հաղար անձնուրացներ քաղաքէն հեռանալուն պէս՝

ամեն կողմէ պաշարուելով, ամբողջովին ջարդուեցան :

Ահա՛ դաշնադիր, ահա՛ պայման, ահա՛ 61-րդ յօդուած, ահա՛ անգղիական հիւպատոս, ահա՛ քաղաքակրթութիւն. ահա՛ միս, ահա՛ շուն, ՏԱՐԱԲԱՂԻ ԶԱԽԱԿ

Ո՞վ է ԿՈՏՈՐԱԾՆԵՐԻ ՀԵՂԻՆԱԿԸ

Յայտնի է որ Վան մինչեւ այժմ կոտորածէ զերծ մնացեր էր կուսակալ Նազըմ փաշայի խոհեմութեամբը և խաղաղասէր Հայերի ջանքերովը :

Վերջերս քննիչի պաշտօնով Վան ղրկուեցաւ Սուլթանի թիկնապահներէն Ֆէրիդ Սաաթէտօին փաշան որ ամեն ջանք ի գործ դրաւ քիւրտները Հայերէն դէմ գրգռելու և չնչին պատուականերէ օգուտ քաղելով Վանի մէջ ալ կոտորած մ'անել տալու համար :

Այդ կոտորածի վրայ, Սուլթանը պաշտօնակ արաւ կուսակալ Նազըմ փաշան. իսկ այս օրերս ալ աւանաւորաւ Օսմանիյէ պատուանշան շնորհեր է Սաաթէտօին փաշային :

Հիմա կը հարցնենք թէ ո՞վ է կոտորածների բուն հեղինակը... :

Արդեօք լորտ Սալպալըին տակաւին երես ունի՞ր քաղմութեան առջև ներկայանալու և յայտարարելու իր ճառերի մէջ թէ այդ կոտորածներ Սուլթանի գիտութեամբը եղած չեն :

ԱՄՆԵՆ. ԻԶՄԻՐԼԵԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐԺԻ ՀՐԱԺԱՐԸ

Կ.պոլսէն յս. 24/5 օգոստ. ին կը գրեն մեզ հետեւեալը.

« Այսօր թուրքերէն « Սապահ » թերթը ծանոյց Ամեն. Ս. Պատրիարքի հրաժարը որ ընդունուած է Սուլթանէն և Տեղապահ մ'ընտրելու հրաման եղած է :

Այս պարագայն խոր վէրք մը բացաւ յուսահատած ժողովրդի սրբոյն մէջ որովհետեւ վերջերս ստուգուած իրողութիւն մը կը համարուէր թէ հուսեղեկապետան Ա. թարգման Տ. Մաքսիմով մերպատրիարքաբան եկած և անձամբ խօսած էր Ս. Պատրիարքին որ ետ կենայ հրաժարական տալէն մինչեւ որ դեպքան Տ. Նէլիտով վերադառնայ որ պիտի գայ յատուկ հրահանգներով : Պատրիարքն ալ, հակառակ իրեն վրայ եղած ծանր ազդեցութեան, խոստացած էր դիմանալ միջոց մը եւս. սակայն չգիտցուիլ թէ ի՞նչ պատահեցաւ որ այսպիսի ճշմարտի մը մէջ կը թողու իր հօտ : »

Փարիզի « Թան » լրագրին հեռագրած են Կ.պոլսէն թէ 8 եկեղեցականներէ և 8 աշխարհականներէ բաղկացած մի նոր խառն ժողով կազմուած է որ պիտի ձեռնարկէ Տեղապահի ընտրութեան և թէ Տեղապահութեան հաւանական ընտրելի կը համարուի նախորդ կրօնական ժողովին ատենապետ Ֆիլիպպէլ Գրիգորիս եպիսկոպոս Յովհաննէսեան, նախկին Առաջնորդ Պարսկաստանի և Հնդկաստանի թեմին :

ՏԻԿԻՆ ՊԱՐՐՈՅԶ ՆԻ ՕՐԻՈՐԴ ԱԼԻՍԻ Ի ԼՈՆՏՈՆ

Լոնտոնէն յս. 15/27 ին գրուած էր մեզ հետեւեալը որի հրատարակութիւնն ուղարկուած է Արմէնիայի գաղարի օրերին պատճառով :

Մի քանի օր առաջ Գերմանիայից Լոնդոն ժամանեցին Ամերիկահայ յայտնի հայասէրք՝ բանաստեղծուհի օրիորդ Ալիս Բլաքուելը (Alice Blackwell) և Տիկին Բարրոյզ (Barrows) : Նոքա Ամերիկայից անցեր էին Գերմանիա միայն նորա համար, երբ բազմաց սիրելի Յ. խաչուսեանի ծանր հիւանդութիւնը լսած էին : Բայց, դժբաղդաբար, մինչեւ նոցա այնտեղ հասնելը արդէն անողորմաճ կտրեր էր անմոռաց հայազն երիտասարդի՝ Բեդմիստորի կենաց թիւը... ու նոքա հազիւ կարողացեր էին նորա սառ չիրմին տալ իրենց հրաժեշտի ողջոյն, որի սէրը, սակայն, մոռացնել էր տուեր այդ երկու յարգելի օտարուհիներին ծովային երկար ու վնասակար ճանապարհորդութիւնը, անձնական զբաղմունքն ու հանգստութիւնը : Եւ ողորմ հետ նաեւ նիւթական ահագին ծախս :

Տիկին Բարրոյզը, որ ամուսինն է Բոսթոն հրատարակող The Christian Register հանդիսի խմբագիր-հրատարակչին և առանձին մայրական խնամք ունեցած էր ողբացեալ խաչուսեանի, ինչպէս նաեւ սովատանջ Հայաստանցիներին նպաստելու նուիրական գործին, թէեւ տարիքն առած և ոսկրացած մի պատկառելի ծերուկ կին էր գլուխը ծածկուած ալեխառն մազերով, սակայն, ընդհակառակ, նա բոլորովին երիտասարդ էր հոգեով ու աշխուժով. իսկ բանաստեղծուհի օրիորդ Ալիս Բլաքուելը մօտ 32 տարիքին թեւակոխած, բարակ ու բարեկազմ որպէս նոճի, թխադէմ, թուխ աչքերով, վերին ատիճանի լուսով. խորազնին, սեւեռող և սառն հայեցող էր :

Ժամանակի վտիւռն նոքա միւսեայն ժամանակ փախչող յայտնած էին ծանօթանալ տեղիս հայկական շրջանին : Հայ ընթերցատան վարչութիւնը՝ օգտուելով այդ բարեպատեհ առթիւն, անցեալ երեկոյ իրան պատիւ համարեց նոցա հրաւիրել ընթերցատան սրահը, ուր՝ բացի նոցանից, ի միջի այլոց հրաւիրուած էին Պարոնայք Պրօֆէսորներ՝ Մ. Զեբազ, Գրագէտեան, Կ. Թումայեան, Յակոբեան և ուրիշ շատեր : Սրահն՝ շնորհիւ իւր ներկայ եւ առնդուն վարչութեան՝ այդ օր աւելի չքեղ ու խորհրդաւոր պատկեր ունէր՝ քան այլ անգամ : Նորա հիւսիսային պատի վրայ, որ ուղղակի կը նայէր մուտքին, զետեղուած էր Մայր Հայաստանի ողբատես պատկերը, որի սգաւոր դէմքը պատած էր սգու սև շղարշով... : Իսկ նորա աջ ու ձախ՝ սիրեցեալ Վեհափառ Հայրիկ և երջանկայիշատակ Ներսէս Առաքելաբի պատկերներ, որոնց ուսերի վրայ տարածուած էր նոյնպէս Մայր-Հայաստանը փաթաթող սգու սև շղարշը... : Նոցա պատուանդանի տակ, դառնական բարձրութիւնից, առ նոսա ուղղուած էին եռագոյն զոյգ ծաղկեայ փնջեր, որ թէեւ չունէին Հայաստան աշխարհի ծաղկանց հոտն ու բոյրը, որոնք դարեւոց անտի ոռոգուած ու պարարուած են այդ չքնաղ աշխարհի հարազատ զաւակաց անմեղ ու անարատ արեւնով... : Իսկ այդ պատկերների ուղղութեամբ դէպարեւմտեան կողմ զետեղուած էր « Հայոց Հայրենասիրական Միութեան » հրատարակած « Շարժումն Հայաստանի » խորհրդաւոր պատկերը, որի մանուածապատ գծերի մէջ պարզ ու որոշ կը կարգացուէին Վան, Կարին ու սոցա բաղդակից միւս հայաշատ նահանգները անուներ... : Սոցա ուղիղ հանդէպ, հարաւային պատի վրայ, կաթնած էր որպէս վաստակաւոր

մար որ Բ. Դրան վրայ միայն կը ձգէ:
— Խօսք կայ թէ Յունաստանի թա-
գաւորը հրաժարելով, գահաժառանգ-
իշխանին պիտի թողու թագաւորու-
թիւնը եթէ ստիպուի ձեռք քաշել
Կրէտէի վրայ «նեցած իր պահանջ-
ներէն»:

— Հէրաքլիտի կառավարչի ջան-
քերէն հակառակ թիւրք փախստա-
կանները յաջողեցան Հէրաքլիտ մըտ-
նել և խռովութիւնները տեղի տուին:
Ռուսիայի դեր-հիւպատոսարանը կո-
խեցին և դեր-հիւպատոս Յ. Սարոսին
որ ազգով Յոյն է՝ փնտսեցին: Կառա-
վարիչը, Հասան փաշա, ծանրապէս
վիրաւորուեցաւ: Բաղձաթիւ թիւրք-
քեր որ կուգէին քրիստոնեայիների
տունները մանել, սպաննուեցան սնոնց-
մէ: Բանակն անկարող է հանդար-
տութիւնը վերահաստատելու:

— Կ.պօլսէն կը հեռագրեն օգոստ.
9ին. «Եանեաթի վալին կիւմայունէ թէ
հելլենական նաւատորմիդէն չորս նա-
ւեր կրէտէի ջուրերը կերթան թօր-
փիլիներ դնելու համար որպէս զի եթէ
թրքական նաւեր գան, զանոնք օդը
հանեն»:

— Աթէնքէն կը հեռագրեն օգոստ.
9ին. «Քիւսս պատերազմիկ նաւը 70
հոգիով հրաման ստացաւ երթալ Ատ-
տիկեան ծովափները հսկելու և Կրէտէ
կամաւոր կամ ուղղամիտները տանող
ոնէ նաւ ձերբակալելու: Քիւսս չը-
կրցաւ հասնել 8 սպայներ կրէտէ տա-
նող նաւակին: Այս սպայներին կըն-
կերանան 15 նիւթասպայներ ալ: Ա-
տոնց երթալը մտատանջութիւն կը
պատճառէ և իրենց շատ հակառակ կը
խօսուի պաշտօնական շրջաններէնմէլ»:

Վերջէն հասած հեռագրիներ կը-
սեն թէ Կրէտէ գնացող այդ սպայնե-
րի մէջ կը գտնուին Մէդաքսա եղ-
բայրները, Տ. Տ. Քալինսքի, Գորքօդ-
րօնիս, Գարտէլլաս, Մալրօմիսալիս,
Ծոնգոս, իսկ ոչ զինուորականներէն մէջ
կը գտնուին Տ. Լամպրոս Քորմօլիս
որ արդէն ծանօթ է քաղաքականու-
թեան մէջ: Սօթիքիտիս և Տասիոս
որոնք Ապոլի և Աքրօքսիս թերթերի
թղթակիցներն են, պարոն Թէօֆօքի
և բանաստեղծ Մապիլի:

«Բերօյա» կիսապաշտօնական թեր-
թը խիստ յօդուած մը հրատարակե-
լով վերջիշեալ սպայներին դէմ, ա-
տոնց կը սպառնայ զինուորական օրէն-
քի խիստ դժբաղդութիւնը: Միւս
թերթերը լուրջութիւն կը պահեն այդ
մասին: Թագաւորը սաստիկ վշտա-
ցած կերելի երիտասարդ սպայների
մեկնելուն վրայ և կառավարութիւնը
խիստ ազդարարութիւններ զրկեց
երկաթուղիի տնօրէնին որ մասնաւոր
շոգեկառք մը կազմաւորած էր սպայ-
ները փոխադրելու համար հեռու տեղ
մը ուր նաւակ մը գտնելով Կրէտէ գը-
նացիր են:

Տնօրէնն ինքզինք արդարացուց
ըսելով թէ սպայները դժբաղդութիւն
հագուստով ծաղած էին: Քանի մը
սպայներ որոնց վրայ կը կասկածուէր
թէ իրենց ընկերների միանալ կուգեն,
ձերբակալուեցան:

— Վիէննայէն «Տէյլի Նիւս» տըր-

ուած մի հեռագրի նայելով, կրէտացի
ապստամբներն այժմ 37,800 արագա-
ձիգ հրացան և մեկուկէս միլիոնի չափ
փամփուշտ ունին:

ՄԱԿԵՆԴՈՆԻԱ

Աթէնքէն օգոստ. 7ին կը հեռագրեն
«Տէյլի Նիւս»ին. «Էլասօնաէն առեւտած
պաշտօնական լուրերին համեմատ, 22 յոյն
ապստամբների բազկացած մի խումբ ե-
րեքշաբթի օր Գարաթասիի մօտ վաշտ մը
թիւրք կանոնաւոր զօրքերին հետ ընդ-
հարում մ'ունեցաւ: Կատարի կռուէ մը
ետքը ապստամբներէ՝ 18 հոգի սպան-
նուեցան, իսկ միւս 4ը գերի բռնուեցան:
Թիւրքերը մեծ կորուստ կրեցին»:

— Աթէնքէն կը հեռագրեն օգոստ.
9ին թէ 120 հոգիէ բաղկացած գունդէ
մը, որոնք մտադիր էին արշաւանք մը ը-
նելու Մակեդոնիա, 20ը ձերբակալուեցան
Լարիսս: Յոյն պատրիարքը հրաւիրեց
Մակեդոնիայի եպիսկոպոսները որ պար-
սաւեն յունական խմբերի Մակեդոնիա
արշաւելը և հանդարտութեան յորդորեն
ժողովուրդը:

ԱՐՄԱՅԱՆՄԱՆԻ ԼՈՒՐԵՐ

Պէրլինէն «Տէյլի Նիւս»ին ուղ-
ղուած հեռագիր մը կըսէ թէ Լիւբա-
նանի նահանգին մէջ թիւրքերն են
մղուելու են Տրիւններէն:

— Պէրլինաթի թերթերէն մին հե-
տեւեալ տեղեկութիւնը կուտայ օգոստ.
8 թուով. «Մեծ վէդիլը երէկ հե-
ռագրեց սերպ կառավարութեան թէ
Սուլթանի մէկ իրատէն կը հրամայէ
որ սերպ ազգութիւնը ճանչցուի Մա-
կեդոնիայի մէջ յոյն և պուլկար ազ-
գութիւններին հաւատարմութեանը
թագաւորը հեռագրով իր ջերմ շնոր-
հակալութիւններ յայտնեց Սուլթա-
նին: Նախարարապետ Տ. Նովաքովիչ
այս տեղեկութիւն հաղորդեց նախա-
քարներին»:

— Հռոմէն կը հեռագրեն օգոստ.
8ին. «Իդալի միլիտար կըսէ թէ Գա-
սալին Անգլիայի թողուիլը կատարեալ
երողութիւն մ'է կամ գէթ որոշուած:
Զօրքերը պիտի փոխանակուին հոկ-
տեմբերին»:

— Թունուկէն կը հեռագրեն օ-
գոստ. 8ին. «Մոհամէտ Պէնաէտ Ա-
պէնզէրդի որ մահի գատապարտուած
էր իր կրօնակիցներէ չորս հոգի
սպաննած լինելուն համար, առտուն
կախուեցաւ Պարտօի մէջ»:

«Վլին չուանը կտրեցին հանեցին
որոշեալ ժամանակը լրանալէն յետոյ:
Մեռելը հագուեցուցին և դադաղի մը
մէջ դրուած բազէին, կեանքի նշան
տուաւ, ելաւ կանգնեցաւ և ըսաւ.
«Թաղելէ առաջ ջուր տուէք ինծի»:
Հիւանդանոց տարին այդ վերակենդա-
նացած մահապարտը, առողջացունե-
լու համար:

— Փարիզէն կը հեռագրեն օ-
գոստ. 9ին. «Կը հաւաստեն թէ Միդ-
լիանցիներին դիմադրութեան հակա-
ռակ ինտրովորայօր Ալեքսանդրիայէն
մեկնեցաւ, Զուլցերիա երթալէ յետոյ
Ֆրանսա պիտի անցնի»:

— Եգիպտոսի մէջ քօլէրան կը

չաւնայ: Օգոստոս 3էն մինչեւ 7, քօ-
լէրան 649 հոգի բռնուած և 528
հոգի մեռած են. բռնուողներէն 14ը և
մեռնողներէն 11ը Գահիրէէն է, իսկ Ա-
լեքսանդրիայի մէջ 25 դէպք և 24 մահ
պատահած է:

Օգոստոս 10ին Գահիրէէն տըր-
ուած հեռագիր մը կիւմայունէ թէ
անցած ուրբաթ և շաբաթ օրերն Ե-
գիպտոսի մէջ 395 հոգի քօլէրանէն
բռնուողներ եղած են և 336 հոգի մե-
ռեր են:

Պուլկար բանակին ռազմափոր-
ձերն առաջիկայ աշունին պիտի կա-
տարուին 35,000 հետեւակ, հեծեալ և
հրետաւոր զօրքերի մասնակցու-
թեամբ:

— Պուլկարի վարժարաններին
մէջ ուսու լեզուն ու գրականութիւնը
պիտի աւանդուին առաջիկայ ուսում-
նական տարեգլխէն (սեպտեմբեր) ըս-
կսելով, ինչպէս կը լինի արդէն Մօն-
թէնէկթի և Սերպիայի մէջ:

— Պուլկարի Ֆէրաիմանտ իշ-
խանը օգոստ. 9ին Սօֆիա հասնելով
նախարարները ժողովի գումարեց,
վիճաբանելու համար Ռուսիա դադ-
թած պուլկար սպայները վերստին
պուլկար բանակին մէջ ընդունելու
խնդրին վրայ և իր մօտ կանչեց, որ-
պէս թէ նախարարական ճշմարտեմ
արդէն բացուած լինէր, տարբեր կու-
սակցութիւնների պետերը, Տ.Տ. Զան-
քօֆ, Բատոսլաւօֆ և Կրէքօֆ:

Իշխանը ուրիշ բարձրաստիճան
սպայներին ալ խորհուրդ հարցուց
որոնք հակառակ կերելին Պէնաէրէ-
ֆի, Կրիւէֆի և իրենց համախոհների
վերահաստատմանը և տրամադիր են
հրաժարելու եթէ այգիսի բան մը
լինի:

— Պուլկար և թիւրք կառավարու-
թիւններին միջեւ ծագած սահմանա-
դիւի նոր միջադէպներին առթով,
Սօֆիայէն հաղորդուած ծանուցագիր
մը կըսէ թէ պուլկար կառավարու-
թիւնը վերջերս օսմանեալ դորձակա-
տարութենէն ծանուցագիր մը ընդու-
նած էր որ կըսէր թէ թիւրք զօրքե-
րին սահմանադրուի կեդրոնաւոր ժո-
ղովուրդը աւազակային խմբերի ար-
շաւանքներէն պաշտպանելու նպատա-
կով էր: Ծանուցագիրը կաւեցունէր
թէ այդ զօրքեր ստեպ փոխութիւն
համար, սպայները ճիշդ չեն գիտեր
սահմանագիծը:

Սօֆիայի մէջ անբաւական կը գըտ-
նեն այդ բացատրութիւն քանի որ
Պուլկարի բաւական երկար ատենէ
ի վեր օսմանեան կառավարութեան
կը պահանջէ որ սահմանագիծերը
վերջնականապէս և ճշգիւ որոշեն միա-
ձայնութեամբ: Մինչեւ հիմա թիւրք
կառավարութիւնն է որ միշտ ուշացու-
ցած է այս խնդրի լուծումը:

Ինչպէս ամեն լրագրիներ, Արմենիայ
ալ կընդունին ծանուցումներ հրատարա-
կելու համար: անոնք որ պէտք կուեն-
ան Արմենիայի միջոցով մէկի դիմում ա-
նել կամ մի բան յայտարարել, պատրաստ
ենք ընդունել իրենց ծանուցումներ, ըստ
լրագրական սովորութեան: Ծանուցում-

ներ գիւնեք նշանակուած են Արմենիայ
հակառակ, տառի վրայ հաշուելով. 1 եր-
կաթագրի (գլխագիր) համար 2 սանդիւ-
ն և 1 բոլորգրի համար 1 սանդիւմ 3 աւ-
գամ դրուելիք ծանուցումի գնին վրայ
օրին 10 զեղչ կը լինի. 10 և աւելի ան-
գամներ դրուելիք ծանուցումի գնին վը-
րայ 0/0ին 30 զեղչ: Սակարկութիւն չըն-
դունուիր:

ՅԱՄՈՒ ԳԻՐՔԵՐ

Արմենիայի խմբագրատան մէջ
ծախու կը գտնուին հետեւեալ գիր-
քերը որոնց առջեւ նշանակուած գի-
ւերին մէջ հաշուուած է նաեւ զրկե-
լու քանակի ծախքը:

Սրտոսը Հայաստանի կամ Տե-
ղեկաղիւր Բալուայ, Քարբեղու,
Չարսանճադ, Ճապաղուրի և Եր-
զնկայու: Յաւելուած ըստ խնդրա-
նաց ազգասիրաց «Խիզան գաւառ»:
Աշխատասիրեաց Պօղոս Ծ. Վ. Նա-
րսևան: 2 ֆրանկ:

Վ. ՓԱՓԱՋԵԱՆՅ. Պատկերներ
Թիւրքախայերի կեանքից. Մոսկուա
1891. (Կը պարունակէ հեղինակին
գրած 11 վէպերները): 4 ֆրանկ

Ս. ՀԱՅԿՈՒՆԻ. Բագրեւանդ Զը-
րաբաշխ գաւառ Ս. Էջմիածին. 1894.
(Հեղինակն որ իր այս երկասիրու-
թիւն նուիրած է վեհ. Հայրիկին, եր-
կար տարիներ ուսուցչական պաշտօն
վարած է Արաշկերտի մէջ ուրկէ ստի-
պուած է ի վերջոյ հեռանալ: Արաշկերտի
վրայ իր ուսումնա-
սիրութիւնների արդիւնքն եղող
տեղագրական, վիճակագրական և այլն
տեղեկութիւններ ամփոփած է իր այս
աշխատութեան մէջ):

5 ֆր. և 25 սնթմ.:

ՇԻՐՎԱՆՉԱՊԷ. Գործակառու-
րի յիշատակարանից. Մի պատկեր
վաճառականական կեանքից և Հրդեհ
նաշարագործարանում. Բագուի մշակ-
ների կեանքից: Թիֆլիս 1884:

1 ֆր. և 75 սնթմ.:

Նոր Երզնայան Ազգային. Հրատա-
րակեց Հայկակ Յ. Էփենեան. Նիւ-
Եորք. տպագրութիւն Էփենեան 1892.
Կը պարունակէ հին և նոր 119 երգեր:
1 ֆր. և 50 սնթմ.:

Այս Երզնայանի երգերի ցուցակն
առանձին ալ կը ծախուի, 15 սնթմ.:

ԷԿԻՆԵԱՆ. Կսկիսանք (Բանաստեղ-
ծական գրութիւն մը Հայաստանի վիճա-
կին վրայ). 1890. Տպագր. հեղինակին.
Նիւ Եորք: 30 սանթիմ

Ծրարները ապահովագրուած
(recommandé-registré) ստանալ ու-
ղղները պէտք է որ ամեն մէկ ծրա-
րի (մինչեւ 2 քիլո) համար 25 սանթիմ
ապահովագրութեան ծախքը վճարեն:

ՏՆՕՐԷՆ—ԻՄՔԱԳԻՐ
Մ. ՓՈՐՓՈՌՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՐՍԷԼ
Հայերէն տպարան Մ. Փոքրագալեթի
Le Gérant: François CARRIERE
Marseille.— Imprimerie et Papeterie du Midi
Allées de Meilhan, 44.